

چاپ
سوم

فرمانروایان کوهستان

مرتضی عرب زاده سربینانی

توجه!

* تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به جناب آقای مرتضی عرب زاده سربنانی (مؤلف) می باشد و هرگونه تکثیر و انتشار این اثر بدون اجازه مؤلف یا استفاده از مطالب آن در سایر کتاب‌ها و مقالات بدون ارجاع به این کتاب، از نظر اخلاقی نادرست و از نظر حقوقی قابل پیگیری می باشد.

* جهت ارتباط مستقیم با مؤلف به منظور ارائه پیشنهادات و انتقادات، خوانندگان گرامی می توانند به ایمیل زیر پیام دهند:

mortezaarabzadehsarbanani@gmail.com

* علاقه‌مندان جهت مشاهده شناسنامه نسخه چاپی این کتاب می توانند با جستجوی نام کتاب (فرمانروایان کوهستان) از طریق پیوند زیر اقدام نمایند:

<https://www.nlai.ir/>

به نام خداوند بخشنده و مهربان

فرمانروایان کوهستان

نویسنده: مرتضی عرب زاده سربنائی

چاپ سوم (پاییز ۱۴۰۲)

سرشناسه: عرب‌زاده، مرتضی، ۱۳۷۵.
عنوان و نام پدیدآور: فرمانروایان کوهستان / نویسنده: مرتضی عرب‌زاده سربنابی.
وضعیت ویراست: ویراست ۲.
مشخصات نشر: تهران: متخصصان، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص. : مصور، جدول.
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: چاپ سوم.
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۷۷-۱۸۲.
یادداشت: نمایه.
موضوع: حسن صباح، - ۵۱۸ق.
موضوع: ایران - تاریخ - اسماعیلیان، ۴۸۳ - ۶۵۴ق. / Iran -- History -- Ismailites, 1090 - 1256
رده بندی کنگره: DSR۸۵۵
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۵۴
شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۰۵۰۵۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

ویراست دوم

فرمانروایان کوهستان

نویسنده: مرتضی عربزاده سربنایی

نوبت چاپ: سوم (پاییز ۱۴۰۲)
طراح جلد: علی یار احمدی
صفحه آرا: مهرداد حقی
مدیر مسئول نشر: علیرضا خضرائی راد
چاپ و صحافی: متخصصان

کلیه حقوق محفوظ است.

تهران: نشر متخصصان؛ ۱۴۰۲.

نشانی دفتر مرکزی: تهران، خیابان دماوند، میدان امام حسین^(ع) نیش کوچه طباطبایی - پلاک ۲ - ساختمان نگین طبقه دوم - واحد ۶. تلفن: ۹۱۳۰۶۰۱۹ - ۰۲۱

قیمت: ۱۹۹/۰۰۰ تومان

شابک: ISBN ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۷۵۷۶ - ۹۲ - ۴

www.motekhasssan.com

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۳	بخش یکم
۳	در تکاپوی آزادی
۶	ورود ترک‌ها به ایران
۷	اسماعیلیه
۱۰	اسماعیلیان در ایران
۱۲	دولت الموت
۱۴	شگفت‌انگیزتر از افسانه
۱۹	بخش دوم
۱۹	باورهای نخستین اسماعیلیان
۲۲	فلسفه و اسماعیلیان
۲۳	باورهای اسماعیلیان فاطمی
۲۴	دعوت جدید
۲۵	بخش سوم
۲۵	آغاز راه
۲۶	به سوی قاهره
۲۸	سفر در ایران

۲۸	در آشیانه عقاب
۳۱	آغاز نبرد
۳۲	نبرد قهستان
۳۲	نبرد الموت
۳۳	وزیر بزرگ
۳۶	سرانجام تاج الحضرتین
۳۸	فداییان و اساسین ها
۴۱	سرانجام سلطان ملکشاه سلجوقی
۴۱	آغاز پایان سلجوقیان
۴۳	آغاز شقاق نزاری - مستعلوی
۴۵	نزاریان قدرتمند می شوند
۴۶	باطنی ها در رودبار
۴۷	باطنی ها در فارس و خوزستان
۴۸	باطنی ها در قومس
۵۰	باطنی ها در عراق عرب
۵۰	باطنی ها در اصفهان
۵۱	باطنی ها در کرمان
۵۳	باطنی ها در شام
۵۴	آغاز جنگ های صلیبی
۵۶	جهاد با ملاحده
۵۷	سلطان محمد تپر و باطنی ها
۶۱	داعیان الموت در شام

روزهای پایانی ۶۵

درگذشت سیدنا ۶۶

حسن صباح، چهره‌های مختلف یک آبر قهرمان و ضد قهرمان ۶۶

بخش چهارم ۷۲

دشمنان نزاری دلیر می‌شوند ۷۳

سازش با سلطان ۷۴

نبرد بی پایان ۷۵

تلاش برای بقا ۷۶

باطنی‌ها گستاخ‌تر می‌شوند ۸۰

فداییان ایرانی در مصر ۸۱

نبرد سلطان و خلیفه ۸۲

جهاد تقویت می‌شود ۸۳

بخش پنجم ۸۵

در ابتدای راه ۸۶

ترور خلیفه ۸۷

قراختائیان، خوارزمشاهیان و ترکان غز ۸۹

واکنش نزاریان ۹۰

داعیان نزاری در غور ۹۲

جنگ دوم صلیبی ۹۳

باطنی‌ها در شام قدرتمند می‌شوند ۹۴

- ۹۶ پیوند خرمدینان و باطنی‌ها
- ۹۸ آغاز ضرب سکه در الموت
- ۹۹ نخستین امام الموت
- ۱۰۰ آغاز قیامت
- ۱۰۱ علت اعلام قیامت؟
- ۱۰۲ یک رهبر اسلامی یا یک فیلسوف ضد دین؟
- ۱۰۴ ظهور راشدالدین سنان
- ۱۰۵ سرانجام نخستین امام

بخش ششم ۱۰۶

- ۱۰۷ سقوط فاطمیان
- ۱۰۸ دومین قائم قیامت
- ۱۰۹ سقوط سلجوقیان ایران
- ۱۰۹ در طبرستان و رویان
- ۱۱۰ جنگ خوارزمشاهیان و خلیفه
- ۱۱۱ سلطان تکش خوارزمشاه و نزاریان
- ۱۱۲ غوریان و نزاریان
- ۱۱۴ سیاست‌های سنان در شام
- ۱۱۷ ظهور صلاح‌الدین ایوبی
- ۱۱۹ صلاح‌الدین و نزاریان
- ۱۲۲ سومین جنگ صلیبی
- ۱۲۳ تمپلارها و اساسین‌ها

بخش هفتم ۱۲۶

بازگشت شریعت و نزدیکی با اهل سنت ۱۲۷

نخستین سلطان الموت ۱۲۹

اتحاد الموت و بغداد ۱۳۰

علت نزدیکی به اهل سنت چه بود؟ ۱۳۲

تحولات دولت نزاری در شام ۱۳۳

حملة چنگیزخان به ایران ۱۳۵

بخش هشتم ۱۳۸

دومین سلطان الموت ۱۳۸

بازگشت جلال الدین منکبرنی به ایران ۱۴۰

جلال الدین منکبرنی و نزاریان ۱۴۱

سرانجام آخرین خوارزمشاه ۱۴۳

محتشمان قهستان ۱۴۵

خواجه نصیرالدین توسی و نزاریان ۱۴۶

هلاکوخان و نزاریان ۱۴۹

آخرین سلطان الموت ۱۵۲

سرنوشت نزاریان در شام ۱۵۸

فدایی نامه ۱۶۶

منابع و مأخذ ۱۷۷

نمایه ۱۸۳

پیشگفتار

موضوع اصلی این کتاب بررسی و مطالعه سرگذشت یکی از استثنای ترین دولت‌های تاریخ ایران است و هدف نویسنده از انتخاب این موضوع، ناشناخته بودن آن علی‌رغم نقش به‌سزایی است که در تاریخ ایران دارد. تاکنون کتاب‌ها و مقالات گوناگونی در مورد کیش، آیین و سرگذشت فرقه اسماعیلیه نوشته شده است اما در این کتاب به‌طور ویژه سرگذشت دولت نزاریان یا باطنی‌ها یا اسماعیلیان در ایران به‌زبانی ساده مورد بررسی قرار گرفته است.

نگاه بسیاری از آثار به نزاریان در دوره به اصطلاح «الموت» به صورت فرقه‌ای سری یا مخوف بوده است؛ در صورتی که در این کتاب به تاریخ این دوره به شکل یک دولت مستقل نگاه شده است. این یعنی اینکه نزاریان در دوره الموت دولتی واقعی داشتند و با آن‌ها باید همچون دیگر حکومت‌ها و دولت‌های مستقل ایران در سده‌های میانی، نظیر صفاریان، سامانیان، زاریان، بوییان، غزنویان و... برخورد کرد. البته چنانکه در طول کتاب توضیح داده شده است، دولت نزاریان از بسیاری جنبه‌ها با دیگر دولت‌های شناخته شده معاصر خود تفاوت داشت که این تفاوت‌ها بیشتر ناشی از باورهای مذهبی و پراکندگی قلمرو ایشان بود.

نامدارترین فرمانروای نزاریان حسن صباح بود که مؤسس دولت ایشان نیز به‌شمار می‌رفت.

باین حال در کتاب حاضر به ویژه بر اهمیت سیاست‌ها و اقدامات جانشینان حسن صباح تأکید شده است، رهبرانی که متأسفانه در پژوهش‌های تاریخی به شدت زیر سایه او قرار گرفته‌اند و این امر باعث شده است تا اقدامات ایشان نادیده گرفته شود. هم‌زمان توجه ویژه‌ای هم به سرگذشت نزاریان در شام شده است. عده‌ای از محققان تحولات نزاریان شامی را مستقل از هم‌کیشانشان در ایران مطالعه می‌کنند و این خطایی است بزرگ چراکه همان‌طور که در طول این اثر توضیح داده شده است، نزاریان شامی به شدت به ایران وابسته بودند و دقیقاً به همین خاطر اندکی پس از سرنگونی الموت آن‌ها هم سقوط کردند.

بخش‌های مختلف کتاب طوری تبیین شده است که خواننده با خواندن مطالب جدید دچار ابهام نشود، بنابراین بهتر است که بخش‌ها به همان ترتیبی که هست خوانده شوند. قلم و شیوه نگارش ساده و به دور از واژگان سخت یا غیر قابل فهم می‌باشد. در آخر کتاب نیز فهرستی از ترورها و قتل‌های فداییان یا اساسین‌ها تهیه شده است که در آن نام افرادی که به دست این گروه کشته شده‌اند، به همراه جایگاه، زمان و مکان قتلشان نوشته شده است.

اوایل پاییز سال ۱۳۹۹ بود که چاپ دوم فرمانروایان کوهستان منتشر شد و مورد توجه بسیاری از خوانندگان قرار گرفت. خوشبختانه من در این مدت با بسیاری از ایشان در تماس بودم تا از پیشنهادات و انتقادات آن‌ها بهره‌مند شوم. در چاپ سوم کتاب توجه ویژه‌ای به تحقیقات جدیدتر در مورد نزاریان، خصوصاً مباحث مهمی چون سکه‌شناسی و ارتباط نزاریان با برخی فرقه‌های ایران باستان همچون مزدکیان شده است. به هر حال نباید فراموش کرد که تاریخ علم ثابتی نیست، بلکه پویا است و در طول زمان با کشف منابع جدید یا نگرش‌های نوین لازم است تا مورخان کتاب‌ها و آثار خود را به‌روزرسانی کنند. امیدوارم که چاپ سوم فرمانروایان کوهستان نیز مورد توجه قرار گیرد و از آن مهم‌تر کمکی هرچند ناچیز به شناساندن تاریخ کهن ایران کند.

مرتضی عرب‌زاده سربنایی

خرداد ۱۴۰۲